

Oppisopimus kaupassa

Moona Naakka, koulutusasiantuntija, Kaupan liitto

Taustaa

- Selvityksen tarkastelu rajautuu **liiketoiminnan perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin** sekä **kaupan alan yrityksiin** vuosina 2020–2022.
 - Selvityksen laadullinen aineisto oppisopimuskoulutuksen kehittämiseen ja kokemuksiin liittyen on kerätty kaupan alan yrityksiltä ja liiketoiminnan tutkintoja tarjoavilta oppilaitoksilta vuosilta 2020–2022.
 - Määrällinen tieto on kerätty Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta vuosilta 2020–2023. Vertailua on tehty myös vuosilta 2018 ja 2019. Tiedot on kerätty aikavälillä 08/2023–05/2024.
- Selvityksessä koottu **tieto antaa hyvän pohjan oppisopimuskoulutuksen kehittämiseksi siten, että koulutus vastaa yhä vahvemmin työelämän ja erityisesti kaupan alan tarpeita.**
- On kuitenkin tunnistettava, ettei tulokset edusta koko kaupan alaa tai oppilaitoskenttää, mutta ne muodostavat kuitenkin tärkeitä suuntaviivat kehittämiselle.
- Selvityksen määrällistä tietoa on luokiteltu kahteen kohderyhmään: 15–24-vuotiaisiin ja yli 25-vuotiaisiin. Nuorilla aikuisilla viitataan selvityksessä 15–24-vuotiaisiin.

Taustaa

- Selvityksen **laadullinen aineisto on kerätty kaupan alan yrityksiltä ja liiketoiminnan tutkintoja tarjoavilta oppilaitoksilta** syksyn 2023 aikana. Aineiston keruuseen valikoitui 20 kaupan ala yritystä ja 15 liiketoiminnan tutkintoja tarjoavaa koulutuksen järjestäjää, **joilla on pitkäaikaista kokemusta oppisopimuskoulutuksesta**. Selvityksen keskeisenä aineistona toimivat yritysten ja koulutuksen järjestäjien vastaukset oppisopimuskoulutuksen hyödyntämiseen ja kehittämiseen liittyviin kysymyksiin.
- Vastanneista yrityksistä suurin osa edusti henkilöstön määrällä mitattuna suuryrityksiä. Lähes viidesosa vastanneista yrityksistä oli PK-yrityksiä ja muutama pienyrityksiä. Vastaajat edustavat kaikkia kaupan toimialoja. Yritysten vastauksia on täydennetty myös erillisellä keskustelulla tuloksiin liittyen.
- Oppisopimuskoulutuksen suorittajien ja aloittajien lukujen tarkastelussa on otettava huomioon viime vuosien muuttunut toimintaympäristö. Selvityksen tarkastelu osuu ajallisesti koronapandemiavuosille, jolla voi olla vaikutusta liiketoiminnan tutkintojen oppisopimusopiskeluun.

Ammatilliset tutkinnot suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

- **Ammatillinen perustutkinto** tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin. Lisäksi opiskelija saa erikoistuneempaa osaamista ja työelämän edellyttämää ammattitaitoa vähintään yhdellä työelämän osa-alueella. Tutkinnon laajuus on yleensä 180 osaamispistettä.
 - Tutkintorakenteessa oli 1.8.2024 yhteensä 42 perustutkintoa.
- **Ammattitutkinnossa** osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on perustutkintoa syvällisempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin. Pääosin ammattitutkinnot ovat laajuudeltaan 150 osaamispistettä.
 - Tutkintorakenteessa oli 1.8.2024 yhteensä 64 ammattitutkintoa.
- **Erikoisammattitutkinnossa** osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on ammattitutkintoa syvällisempää ammatin hallintaa tai monialaista osaamista. Pääosin erikoisammattitutkinnot ovat laajuudeltaan 180 osaamispistettä.
 - Tutkintorakenteessa oli 1.8.2024 yhteensä 54 erikoisammattitutkintoa.

Liiketoiminnan
tutkinnot
kuuluvat kaupan
ja hallinnon alan
tutkintoihin.

Lähes puolet kaupan alan uudesta työvoimasta vuosina 2017–2035 on ennakoitu tarvittavan ammatillista koulutusta vastaaviin tehtäviin. Jo vuonna 2015 yli puolet kaupan alan työllisistä oli ammatillisen koulutuksen saaneita. Ammattiosaamisella on siis tärkeä rooli kaupan alalla nyt ja tulevaisuudessa.

Työelämälähtöinen oppiminen, kuten oppisopimuskoulutus, avaa yksilölle mahdollisuuden kouluttautua valitsemalleen toimialalle tai päivittää osaamistaan työuran aikana ketterästi työelämässä.

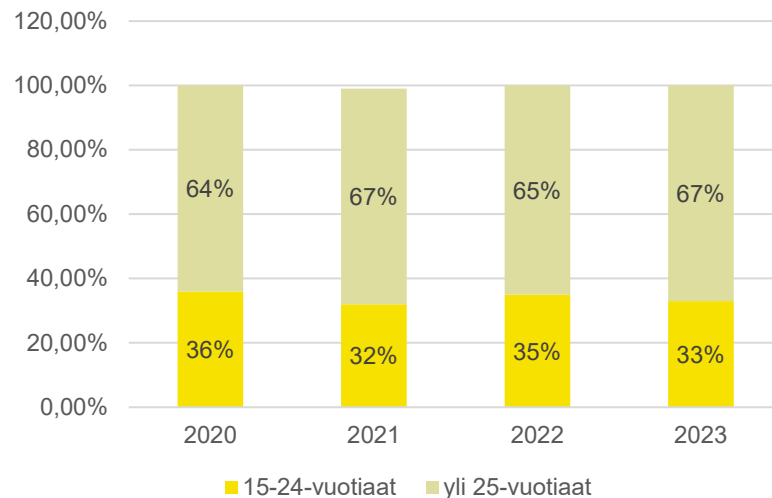
Yritykset saavat oppisopimuskoulutuksen kautta mahdollisuuden kouluttaa niin uusia kuin jo yrityksessä työskenteleviä henkilöitä vastaamaan tarvittavia osaamistarpeita.

Oppisopimuskoulutuksen hyötyjen lisäksi on tärkeää puhua oppisopimuskoulutukseen liittyvistä kehityskohteista.

Vuosina 2020-2023 liiketoiminnan perustutkinnon koko tutkinnon aloittaminen oppisopimuskoulutuksella painottui selkeästi yli 25-vuotiaisiin kuten myös tutkinnon osien suorittaminen oppisopimuksella

- **Koko tutkinnon** aloittaminen oppisopimuskoulutuksella on selkeästi yleisempää yli 25-vuotiaiden opiskelijoiden piirissä. Suorittajia on kyseisinä vuosina ollut enemmän nuorten aikuisten piirissä (15–24-vuotiaat).
- Suurin osa tutkinnon osien suorittajista oppisopimuskoulutuksella on myös yli 25-vuotiaita.

Liiketoiminnan perustutkinto oppisopimuksella
Uudet opiskelijat ikäluokittain vuosina 2020-2023

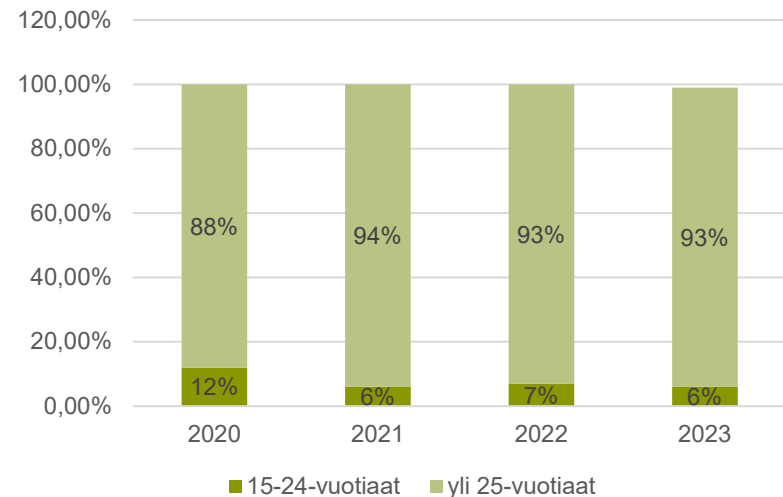
Vuosina 2018-2023 liiketoiminnan perustutkinnon koko tutkinnon aloitti oppisopimuksella noin 8% uusista opiskelijoista. Noin 20% suoritti liiketoiminnan perustutkinnon oppisopimuksella.

Myös liiketoiminnan ammattitutkinnon koko tutkinnon aloittaminen ja suorittaminen oppisopimuksella, sekä tutkinnon osien suorittaminen painottuvat yli 25-vuotiaisiin

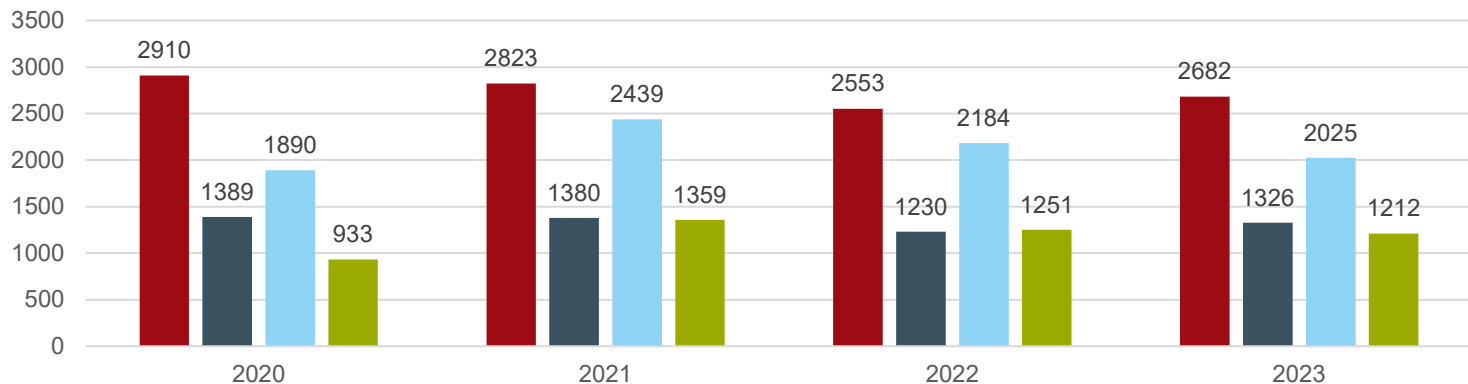
- **Liiketoiminnan ammattitutkinnon (kaikki osaamisalat, koko tutkinto)** uudet oppisopimusopiskelijat ja suorittajat painottuvat yli 25-vuotiaisiin, joka on luonnollista ottaen huomioon sen, että ammattitutkintoon hakevilta vaaditaan alan perustutkinto tai työkokemusta alalta.
- Myös tutkinnon osien suorittamista oppisopimuskoulutuksella on hyödyntänyt suurimmaksi osaksi yli 25-vuotiaat opiskelijat.

Liiketoiminnan ammattitutkinto oppisopimuksella
Suorittajat ikäluokittain 2020-2023

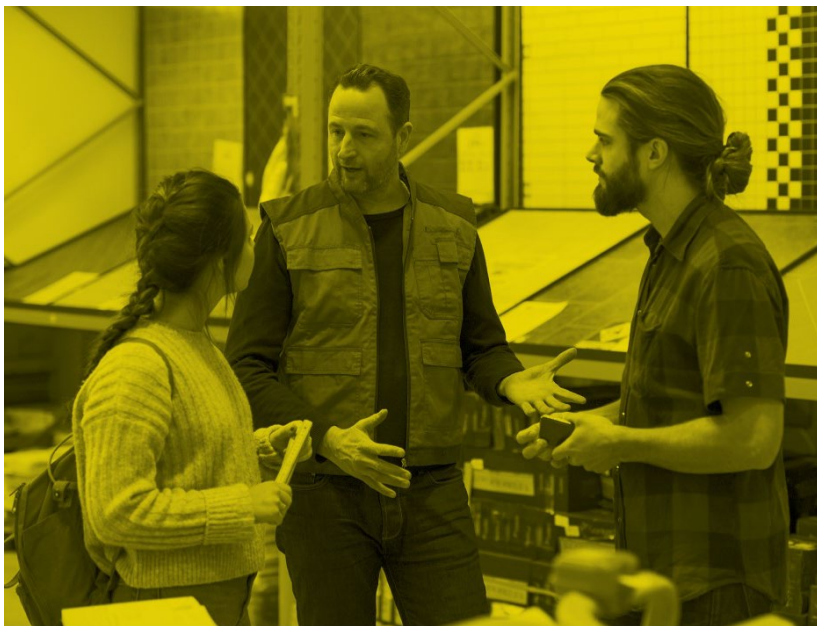

Vuosina 2020–2023* liiketoiminnan ammattitutkinnon koko tutkinnon aloitti oppisopimuksella noin 49% uusista opiskelijoista. Noin 56% suoritti liiketoiminnan ammattitutkinnon kyseisinä vuosina oppisopimuksella

Liiketoiminnan ammattitutkinto 2020-2023

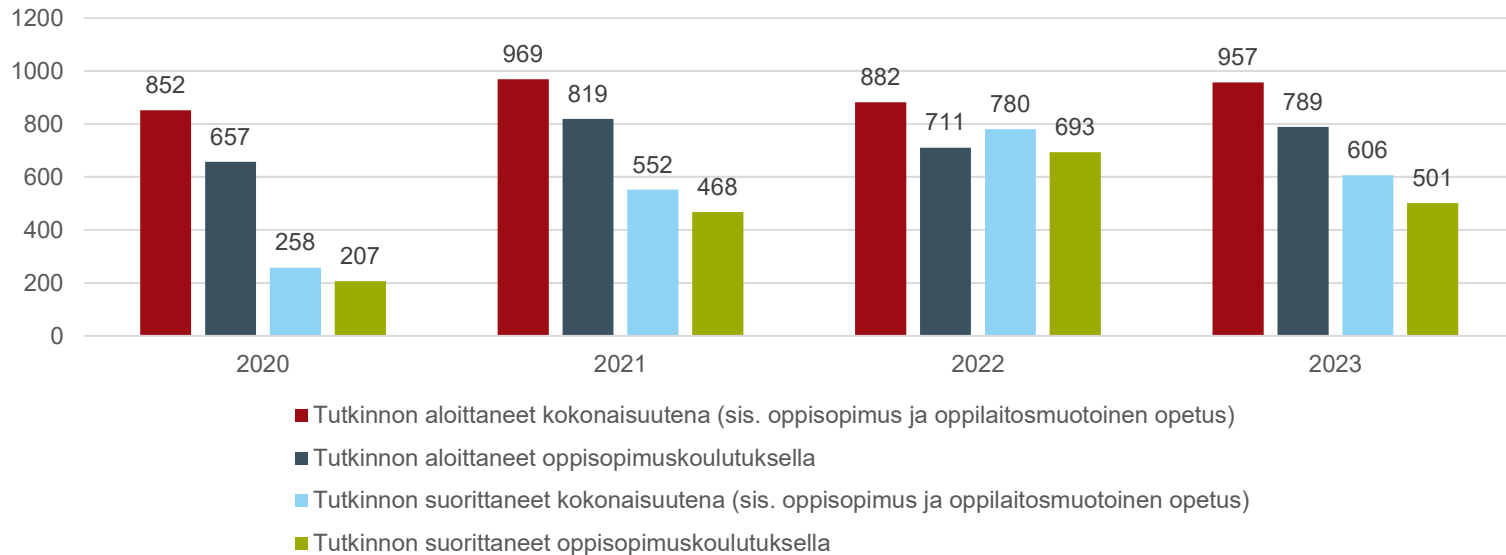
- Tutkinnon aloittaneet kokonaisuutena (sis. oppisopimus ja oppilaitosmuotoinen opetus)
- Tutkinnon aloittaneet oppisopimuskoulutuksella
- Tutkinnon suorittaneet kokonaisuutena (sis. oppisopimus ja oppilaitosmuotoinen opetus)
- Tutkinnon suorittaneet oppisopimuskoulutuksella

Myös liiketoiminnan erikoisammattitutkinnon koko tutkinnon aloittaminen ja suorittaminen painottuvat vahvasti yli 25-vuotiaisiin. Valtaosa tutkinnon osien suorittajista oppisopimuksella oli myös yli 25-vuotiaita.

Vuosina 2020-2023* noin 81% opiskelijoista aloitti liiketoiminnan erikoisammattitutkinnon koko tutkinnon suorittamisen oppisopimuksella ja noin 84% suoritti tutkinnon oppisopimuksella

Liiketoiminnan erikoisammattitutkinto 2020-2023

Liiketoiminnan tutkintojen suosituimmat oppisopimusoppilaitokset

Liiketoiminnan perustutkintoa (koko tutkinto ja tutkinnon osat) aloitettiin vuosina 2020-2023 eniten oppisopimuskoulutuksella **Rastor-instituutissa** ja suoritettiin eniten **Helsinki Business Collegessa**.

Liiketoiminnan ammattitutkintoa (koko tutkinto ja tutkinnon osat) aloitettiin ja suoritettiin vuosina 2020-2023 eniten oppisopimuskoulutuksella **Taitotalossa**.

Liiketoiminnan erikoisammattitutkintoa (koko tutkinto ja tutkinnon osat) aloitettiin suorittamaan ja suoritettiin eniten **Rastor-instituutissa**.

Mitä kaupan alan yritykset ja liiketoiminnan tutkintoja tarjoavat oppilaitokset toivovat oppisopimuskoulutuksen kehittämiseltä?

Yritykset toivovat

- parempaa viestintää oppisopimuskoulutuksesta
- oppisopimuskoulutuksen viikkotuntimäärän laskemista
- taloudellisen tuen kasvattamista
- porrastetun palkkamallin hyödyntämismahdollisuutta.

Oppilaitokset toivovat

- oppisopimuskoulutuksen maineen kasvattamista
- porrastetun palkkamallin hyödyntämismahdollisuutta kaupan yrityksiin
- oppilaitoksilta saadun ohjaustuen lisäämistä.

Johtopäätökset: viestintä ja maine

- Liiketoiminnan tutkintojen (pt, at ja eat) uudet oppisopimusopiskelijat painottuvat vahvasti yli 25-vuotiaisiin.
- Yritysten mielestä oppisopimuskoulutuksen **viestinnän** parantaminen on toinen tärkeimmistä kehittämistoimista, jotta yritykset voisivat hyödyntää koulutusmuotoa enemmän. Myös oppilaitosten mielestä oppisopimuskoulutuksen **maineen** parantaminen on tärkein kehittämistoimien hyödyntämisen kasvattamiseen työnantajien puolella.

Kehitysehdotukset

- Nuorten osuuden vähentyessä väestössä aikuiskoulutuksen tarve korostuu.

Aikuisopiskelijoiden oppisopimuskoulutuksen hyödyntämiseen on kiinnitettävä erityishuomiota, jotta sitä hyödynnetään myös jatkossa. Ammatillista aikuiskoulutusta tulisi leikkausten sijaan tukea, jotta toimialoilla on jatkossakin osaavaa työvoimaa ja oppilaitokset pystyvät tarjoamaan laadukasta aikuiskoulutusta.

- Oppisopimuskoulutuksen **suosiota tulisi kehittää myös oppivelvollisten ja nuorten aikuisten piirissä.** Myös tietämystä oppisopimuksen hyödyntämisestä yksittäisten tutkinnon osien ja tutkintoa pienempien kokonaisuuksien suorittamiseen tulee tuoda vahvemmin esille. Jos oppisopimuskoulutuksen suosiota ja opiskelijamääriä haluaan parantaa, tietoisuutta sen mahdollisuuksista tulee lisätä opiskelijoiden ja työnantajien piirissä.

Johtopäätökset: Taloudellinen tuki ja porrastettu palkkamalli

- Yritysten vastausten perusteella työnantajien **taloudellisten tukien** kasvattaminen oppisopimuskoulutukseen on yksi merkittävimmistä kehittämis ehdotuksista oppisopimuskoulutukseen. Lähes kolmasosa oppilaitoksista oli samaa mieltä.
- Yritykset ja oppilaitokset pitävät **porrastetun palkkamallin** käyttöönottoa toisena tärkeimpänä kehittämiskeinona oppisopimuskoulutuksen hyödyntämisen kasvattamiseen työnantajien puolella.

Kehitysehdotukset

- Työnantajien taloudellista taakkaa on kevennettävä, mikäli mahdollisuuksia oppisopimuskoulutukseen halutaan lisätä. **Työnantajille suunnattuja tukia tulisi kasvattaa** vastaamaan koulutuksen todellisia kustannuksia.
- **Oppisopimusopiskelijoiden palkkauksen tulisi perustua opiskelijoiden osaamistasoon.** Porrastettujen palkkamallien käyttöönottoon kannustetaan, sopiminen tapahtuu liittokohtaisissa työehtosopimusneuvotteluissa.

Johtopäätökset: Viikkotuntimäärä ja ohjauksen tuki

- Yritysten mielestä oppisopimuskoulutuksen **viikkotuntimäärän** laskeminen on tärkein kehittämisen kohde, jotta yritykset voisivat hyödyntää koulutusmuotoa paremmin.
- Oppilaitosten mielestä työnantajien tulisi saada enemmän **tukea** oppilaitoksilta opiskelijoiden ohjaukseen.

Kehitysehdotukset

- Laki ammatillisesta koulutuksesta määrää oppisopimuskoulutuksessa olevan opiskelijan työajasta. Nykyisen käytännön mukaan työaika on keskimäärin 25 tuntia viikossa. **Tuntimäärä tulisi laskea keskimäärin 20 tuntiin viikossa.**
- **Oppilaitosten tulee tarjota työpaikkaohjaajakoulutusta** ja mahdollisuuksia hankitun osaamisen kehittämiseen. On tärkeää, että yritysten osaamista voi kehittää joustavasti erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntäen.

Mikä oppisopimuskoulutuksessa on ollut toimivinta?

- Yritykset kokevat, että oppisopimuskoulutusjärjestelmässä toimivinta on **oppilaitosten ja yritysten yhteistyö**.
- Oppilaitosten näkökulmasta toimivaa on ollut **oppisopimuskoulutuksen järjestämisessä sopimisessa**. Myös osaamisen hankkimiseen ja osoittamiseen liittyvä sopiminen on ollut toimivaa.

Kiitos!

**Kaupan liitto
Eteläranta 10
00131 Helsinki**

kauppa@kauppa.fi
🐦@kauppafi / kauppa.fi

KAUPAN LIITTO